

Spopad Avstrijcev in Francozov v Ljubljani

27. junija 1. 1869 — Avstrijci so vdrlí v mesto, ki je bilo v rokah Francozov, pomeš

Ljubljana, 26. junija. V članku o ljubljanskih majniških dogodkih leta 1869 smo opisali, kako so Francozi zavzeli Ljubljano skoraj brez boja, kar je bila v glavnem »zasluga« avstrijskega poveljnika v Ljubljani Montelea, eden glavnih krivcev je pa bil tudi ban Gyulay, višnji poveljnik avstrijske armade, ki se je umaknila na Dolenjsko ter prepustila slabo ljubljansko posadko povsem svoji usodi. Avstrijska vojska bi se lahko ostala v zvezi z ljubljansko posadko, če bi pa že ne kazalo drugega, bi se ljubljanski branilci umaknili iz mesta na dolenjsko stran, ki je bila tik do predaje. Še odprta Ljubljana je padla v roke Francozom skoraj brez žrtve. Če bi ljubljanska obramba vzdržala samo še nekaj ur, bi velik del francoskih čet zapustil ljubljansko okoličino in kar bi se ostalo francoskih oddelkov, bi sploh ne mislili na napad na ljubljansko trdnjavo. Povedali smo tudi, da je moral francoski poveljnik Macdonald neposredno po padcu Ljubljane odrediti s svojo armado na Štajersko in da je v Ljubljani pustil še mnogo slabšo posadko od prejšnje avstrijske, saj je štela le 500 mož.

Gyulayevi načrti

Ko so Francozi odšli na sever in so pustili zavojevano Kranjsko skoraj brez vojaštva, se je nudila avstrijski armadi na Hrvaškem in Dolenjskem najlepša prilika, da začne vzmernirati Francoze za njihovim hrbtom. Kakor smo povedali v prejšnjem članku, je Gyulay zbral za silo oboroženo vstaško vojsko na Hrvaškem. Štela je 11.500 mož. S to armado, ki sicer od nje ni bilo mogoče pričakovati kaj posebnega, bi bilo vendar mogoče obnoviti vskojanje na Kranjskem. Gyulay se je lahko oprjel v glavnem enega dveh načrtov: bodisi da se vrne v Ljubljano skozi Trebnje in Novo mesto, zavzame slabo zavarovano trdnjavo ter napade za hrbtom Macdonaldove armade, ki je bila na pohodu proti Gradu, ali pa preseka pot Marmontovi armadi, ki je bila na pohodu iz Dalmacije proti Kranjski. Gyulay se je odločil za napad na Ljubljano.

Na polješkem pohodu...

Gyulay se je pa tudi v tem primeru izkazal kot velika neroda. Najprej je poslal nekaj čet s Hrvaškega za okrepitev Novega mesta, a te čete so napredovale tako počasi, da so bile šele pri Samoboru, ko je bil Marmont oddaljen šele za dnevni pohod od Ljubljane. Gyulay se je prej posvetoval v Gradu o svojih načrtih in pri tem je potratil mnogo časa, medtem je pa Marmont nastopal s hitrostjo, ki je bila odlika Napoleonove vojske. Marmont je odinil 3. maja iz Fiume, 3. junija je pa bil že v Ljubljani. Naloga Marmontovih oddelkov je bila, zapreti pot čez Chastelerja, prodirajočih s Tirolskega, da bi se prebile do armade nadvojvode Ivana. Ta naloga ni bila lahka, zlasti se ob nasprotujočih si vesteh o gibanju avstrijskih oddelkov, tako da so se morale francoske čete manevrirati ter spreminjati smer pohoda. Pri tem se je preobrazilo zelo utrudilo. Chasteler se je prebil skozi Koroško na Štajersko do Celja. Medtem je Marmont prejel povelje, naj ostane v Ljubljani, ker je bilo treba zavarovati zadnje Trieste in italijanski meji.

Du Montetov guerilski oddelek

Pri Novem mestu se je tedaj mudil Du Montet, major, s svojim guerilskim oddelkom, delom Gyulayeve vojske, sestavljenim iz dveh čet »Simbschen«, 6 čet hrvaških domobrancev, grančarske čete in 3 čet četrte notranjeavstrijske »Freibataljona«, 2 eskadronov Frimontovih huzarjev in dvema topovoma. Naloga Du Montetovega oddelka je bila opazovati dogodke pri Ljubljani, a naj bi delal tudi čim več hrupa. Če bi ga napadli Francozi s močnejšimi oddelki, bi se naj umaknil proti Brezici, kjer je bilo jedro Gyulayeve vojske. Ko je Gyulay prejel ponovno potrdilo vesti, kako slaba je francoska posadka v Ljubljani, je zapovedal Du Montetu, naj poskuša vdreti v mesto. Sprevideli smo, da so Francozi zasedli Ljubljano brez težav, a iz tega ne smemo sklepati, da je bilo prav tako lahko izvesti avstrijski načrt, kako bi napadli Ljubljano. Predvsem je treba upoštevati, da so Francozi znatno izboljšali ljubljanske utrdbe. Ni jim pa kazalo držati tudi golovskih utrdb, ker niso imeli toliko moštva, da bi ga delili na dve trdnjavi, za-

to so golovske utrdbe porušili. Francozi so se zavedali, da se morda bati nenadnega avstrijskega napada, kajti avstrijske patrulje so prdirale do samega mesta. Zaradi tega so bili potrebni primerni varnostni ukrepi. Francozi so pregradili pristope na Grad. Posebno dobro je pa bilo treba zavarovati celjansko stran, odkoder je bil lažji pristop do mesta, zato so postavili počez Poljan palisade. Pri vsej previdnosti so pa napravili napako, da ni bilo vse vojaštvo na Gradu; del vojaštva je ostal v mestu. Konjenica je ostala v predmestju. Du Montet je bil dobro poučen o razmerah v mestu in svoj načrt je oprl na napako Francozov, da so pustili del posadke v mestu; nameraval je nenadno napasti zunaj Gradu nastanjene čete tako da bi grajska posadka močno oslabela in bi bilo mogoče obkoliti Grad, potem ga v naskoku zavzeti.

Napad na Ljubljano

Napad na Ljubljano je bil dolocen na noč 27. junija. Avstrijci so nastopili proti mestu v štirih kolonah. Da bi se pregradila ne izdali s streljanjem, je bilo prepovedano nabiti puške. Prvi oddelek se je pomikal pod vodstvom Du Monteta po Sv. Petra cesti, drugi oddelek pod vodstvom stotnika Ballerinija po Poljanski cesti. Tretji oddelek je vodil stotnik Colson po Karlovski cesti, kjer so Francozi stražili karlovski most, zato je bila potrebna posebna previdnost. Četrti oddelek pod vodstvom stotnika Francolinija je pa prodiral v mesto — po vodi, priplul je s čolni po Ljubljani in se izkrcal na Bregu.

Francozi so bili čuječi

Čeprav so Avstrijci prihajali z največjo previdnostjo, so vendar Francozi precej zgodaj opazili njihov prihod, kajti ko je Ballerinijev oddelek naskočil na Poljanah nastanjeno konjenico, so se francoski konjeniki že zbirali. Avstrijci so se vrgli z bajoneti na jezdece, jih nekaj vrgli raz konj, številne so pa ujeli. Vendar je nekaj konjenikov ušlo in oddirali so proti špitalskemu mostu (kjer je zdaj trimesčje). Onkraj mostu jim je pretila revarnost, da padejo v roke Du Montetovemu oddelku, ki se je blizil mostu po Sv. Petra cesti, zato so jo popihali po sedanji Prešernovi ulici. Pri Slonu, pred sedanjo glavno pošto, so se uprli zasledovalcem, a so se morali kmalu umakniti po Dunajski cesti, vendar so bili v obupnem položaju, kajti medtem je del Du Montetovega oddelka prodiral po Kolodvorski in Dalmatinski ulici ter jim presekal pot, tako da se je le nekaterim posrečilo pobegeti na Gorenjsko.

Avstrijci v mestu

Prvi je prodiral v samo mesto, na Stari trg, Du Montet z 20 huzarji. Ustavili so se

60 let zatiranja kolere

Pred 60 letnico rojstva Roberta Kocha, ki je odkril bacil kolere

Kolera je ena najnevarnejših bolezni, ker se nenadoma pojavi in ker se navadno razširi v strašno epidemijo. Človek je za to nalezljivo bolezen zelo občutljiv. Domovina kolere je Indija, kjer se še zdaj pogosto pojavlja. V Indiji pobere kolera letno povprečno 250.000 ljudi. V Nemčiji je razsajala kolera zadnjič leta 1892-93 in zahtevala mnogo žrtvev zlasti v mestih Hamburg, Halle, Trotha in Wettin. Med prvo svetovno vojno in v naslednjih letih je bila kolera močno razširjena v Rusiji. Nemški vojaki niso napadli v večjem številu, ker so bili celjeni proti nji. Kolera se najbolj razširi v poletnem času in večinoma ljudi, ki jih napade, je zapisana smrti.

Zdravniki vseh po koleri napadenih dežel so se že davno borili proti tej strašni šibi človeštva. Toda njihovo prizadevanje je bilo zaman, dokler sovražnika niso poznali. Še pred 60 leti je bilo človeštvo izročeno na milost in nemilost koleri. Končno so ji pa prišli do živega. Robert Koch, ki se bo svet ob koncu tekočega leta spominjal 100 letnice njegovega rojstva, je našel povzročitelja kolere in rešil tako človeštvo enega najhujših sovražnikov. Leta 1883 je namreč odkril bacil kolere in spoznal v njem povzročitelja te nevarne nalezljive bolezni. Preiskal je več

žrtve kolere in našel v njihovem črevesju mnogo mikroparazitov.

Po njegovi obliki je bil bacil kolere splošno nazvan koma-bacil. Ko je bil Robert Koch odkril povzročitelja kolere, se je z vso vnemo lotil dela, da bi spoznal tudi življenjske pogoje in lastnosti tega nevarnega sovražnika človeštva. Temeljit je preiskal vodo, zemljo in zrak ter delal poskuse ob različnih temperaturah. Tako je kmalu spoznal, da se bacil kolere najbolje počuti v topli vlagi. To je bilo že nekaj, kar je lahko služilo Kochu za nadaljevanje važnega znanstvenega dela. Koch je skrbel za strogo izolacijo bolnikov in že v začetku svojega proučevanja kolere je mogel učinkovito nastopiti proti njenemu širjenju. Odkril je bil namreč ob enem, da so bacili kolere le malo odporni proti zunanjim učinkom kakor so izsušitev, vročina, sončna svetloba in razkuževalna sredstva. Izvor okuženja je skoraj vedno bolan človek. Najstrožja izolacija in skrbna higijena sta torej poleg celjenja najboljše zaščitni sredstvi. Čepljenje pa prepreči, da se bacili, ki se prodirajo v človeško telo, ne morejo v njem razviti in začeti svojega pogubnega dela.

Da je Evropa zdaj skoraj povsem obvarovana te strašne bolezni, se mora v prvi vrsti zahvaliti Robertu Kochu, ki je zdrav-

P. G. WODEHOUSE:

Mala Pepita

Humorističen roman

»Ti, draga Nesta, preziraš diletante; a kakor je videti, so imeli tvoji poklicni ugrabili enako malo uspeha. Da je meni izpodletelo, ni bila kriva moja premajhna izkušnost, ampak moj spol. Takšne stvari so posej za moške. Da sem možki, bi se bila na primer zatekla k surovi sili, ki je prejle prišel gospod Mennick.«

Gospa Fordova je prikimala.

»Da, ali...«

»In,« je Cintija nadaljevala, »ker niso vsi tvoji Smooth-Sam-Fisherji nič opravili, je očitno, da morava iti na delo v trdnjavi sami, ako si hočeva zagotoviti Ogdena. Z drugimi besedami, dobiti mora v nekoga, ki bo v sovražnem taboru delal za naju.«

»A to je nemogoče,« je potrto menila gospa Fordova.

»Ne poznaš nikogar, ki bi ti zmozel?«

»Prav nikogar!«

»Jaz pa poznam takega človeka.«

»Kaj praviš, Cintija? Kdo bi neki bil?«

»Neki Peter Burns.«

Gospa Fordova je zmajala z glavo.

»Ne poznam ga.«

»Predstavim ti ga. Videla boš, da ti bo všeč.«

»A kako veš, da bi nama hotel pomagati?«

»Vem, da meni ne bo odbil.« Cintija je pomolčala, nato pa odzvala: »Zaročena sva, vidiš.«

»Oh, dragica! Zakaj nisi takoj povedala? In kdaj sta se zaročila?«

»Snoči, na plesu pri Fletcherjevih.«

Gospa Fordova jo je debelo pogledala.

»Snoči! Plesat si šla snoči! In danes že dve vožnji z vlakom! Po tem takem moraš biti na smrt izmučena.«

»O ne, hvala; izvrstno se počutim. Jutri bom najbrže mehka kakor cunjca, a danes se mi zdi, da me zlepa ne more kaj utruditi. Morda je to posledica zaroke.«

»A zdaj, povej mi že kaj o njem.«

»Evo: bogat je, zal na oko in ljubezljiv,« je jela Cintija naštevati; »mislim tudi, da je pogumen, vsekako pa ni bedak, kakor ubogi gospod Broster.«

»In ga imaš zelo rada?«

»Vseč mi je. Peter je neškodljiva dušica, vidiš.«

»Da bi bila blazno navdušena zanj, torej ni moči reči!«

»O, videla boš, da se bova prav dobro ujemala. Pred teboj, Nesta, se mi hvala Bogu ni treba hliniti; in to je eden izmed razlogov, zakaj te imam

tako rada. Saj poznaš moj položaj. Moram se omesti z nekom, ki je bogat, in Peter je izmed vseh bogatih možkih, kar jih poznam, najljubeznivjši. Altruist je, v skrajnem pomenu besede: to mi prav za prav ne gre v glavo. Glede na denar, ki ga ima, bi človek prejel pričakoval, da spozna v njem strahanskega sebičnega.«

Gospo Fordovo je menda prešinila nova misel.

»Ali,« je začela, »če je tako bogat...« Nato se je prekinila in čez čas nadaljevala: »Oh, pozabila sem, kaj sem hotela reči.«

»Draga Nesta, vem, kaj si hotela reči. Če je tako bogat, zakaj jemlje mene, ki bi mu bilo na izbero pol Londona? Kaj ne? Nu, povem ti, zakaj. Jemlje me iz dveh razlogov: prvič, ker se mu v svojem sedanjem položaju smilim, in drugič, ker sem bila tako pametna in sem mu vdihnila to čustvo. Nikoli ni mislil, da bi se utegnil kdaj poročiti s komer koli. Pred nekaj leti je bil razočaran: neko dekle ga je zapustilo. Morala je biti neumnica. Takrat je menil, da se mu srec ne bo zaccilo, dokler bo živ, in da bo ostal do smrti samec. A jaz mu nisem dovolila. Mnogo časa sem potrebovala, več kot dve leti, preden sem dosegla svoj namen, toda nazadnje mi je uspelo. Peter je čustven človek; ubrala sem pravo struno ter ga navadila, da me je pomiloval v mojih stiskah in tako se je zgodilo, da me je pred snočnim poprosil za roko.«

Gospa Fordova ni mirno poslušala te izpovedi; narobe, nekajkrat je skušala prekiniti prijateljico, a

zaman. Nazadnje, ko je prišla do besede, je rezko dejala:

»Dobro veš, da nisem hotela reči nič takega, kakor ti misliš. Vendar pa sodim, da ne bi smela tako strašno cinčno govoriti o... o...«

Obmolnila je in zardela. Bili so trenutki, ko se ji je zdela Cintija na vso moč mrzka; to se je najrajši dogajalo, če jo je dekle — kakor na primer prav zdaj — prisililo, da je nehote pokazala iskrena čustva, ki jih je imela za družabno nepriladna. Gospa Fordova je bila porabila dvajset let za prizadevanje, da bi pozabila, kako jo je bil njen mož odvedel izza prodajalne mize v neki illinoiški trgovini z mešanim blagom na poročni urad, in ti povratki k nedolžni preproščini njene mladosti so ji povzročali neudoben občutek.

»Ne, nič takega nisem hotela reči,« je ponovila. Cintija se je zdaj smehljala; sama dobra volja jo je bila.

»Vem, vem, hotela sem te samo podražiti. Kako praviš pri vas? Napeti vrv, kaj ne? Vidiš, to sem hotela.«

Gospa Fordova se je potolažila.

»Ne zameri, Cintija, nisem hotela siliti vate. Vendar pa...« Obotavljala se je. To, kar je hotela vprašati, je tako strašno zaudarjalo po Mecanisvillu, njeni domači vasi v Illinoisu! Nato se je osrčila in pogumno izrekla vprašanje, kajti neznan gospod Burns ji je kar naprej rojil po glavi. »Povej mi, ali ga imaš res rada?«

Cintija je obraz ves zasijal.



Loval obrambe Napolija se vračajo z zmagovitega poleta

niški vedi pokazal in utrl pot k njenemu zatiranju.

Bolgarija pospešuje kmetijstvo

Za naseljence v Egejski pokrajini je dovolil ministrski svet novo naknadno posojilo v znesku 40.000 levov za vsako kmetijo pod pogojem, da se uporabi 60% tega denarja za nakup inventarja in v gospodarske svrhe. Pogoj je tudi, da so se že dotični naseljenci izkazali kot dobri kmetovalci. Kredit bo izplačala Agrarna in Zadržna banka. S tem ukrepom je storila bolgarska vlada nov korak h kolonizaciji priključenih pokrajin. Smotrna politika bolgarskega kmetijskega ministrstva je dosegla že več lepih uspehov. Ministrstvo skrbi zlasti za strokovno izobrazbo kmetijske mladine, in za tehničnizacijo kmetijstva.

Bolgarski narod je kmečki, saj živi nad 80% prebivalstva od kmetijstva, ali je kakorkoli zaposleno v njem. Ze iz tega je razvidno kako velike dolžnosti ima država do te najvažnejše gospodarske panoge. Njene naloge so se s priključitvijo novih pokrajin še povečale. Makedonija in Tracija so zahtevale za povzdgo kmetijstva nove izredne ukrepe, pa tudi znatna denarna sredstva iz državne blagajne. Kmetijstvo v priključenih pokrajinah bo postopoma izenačeno z onim v Bolgariji. V zvezi s tem je bilo važno tudi vprašanje naselitve, ki se ga je lotila država z vso vnemo. Bolgarske družine, ki so se preselile v nove po-

krajine, so dobile od države primerne podpore. S tem je pa dobilo kmetijstvo v priključenih pokrajinah nove pobude in blagodejne posledice so se kmalu pokazale.

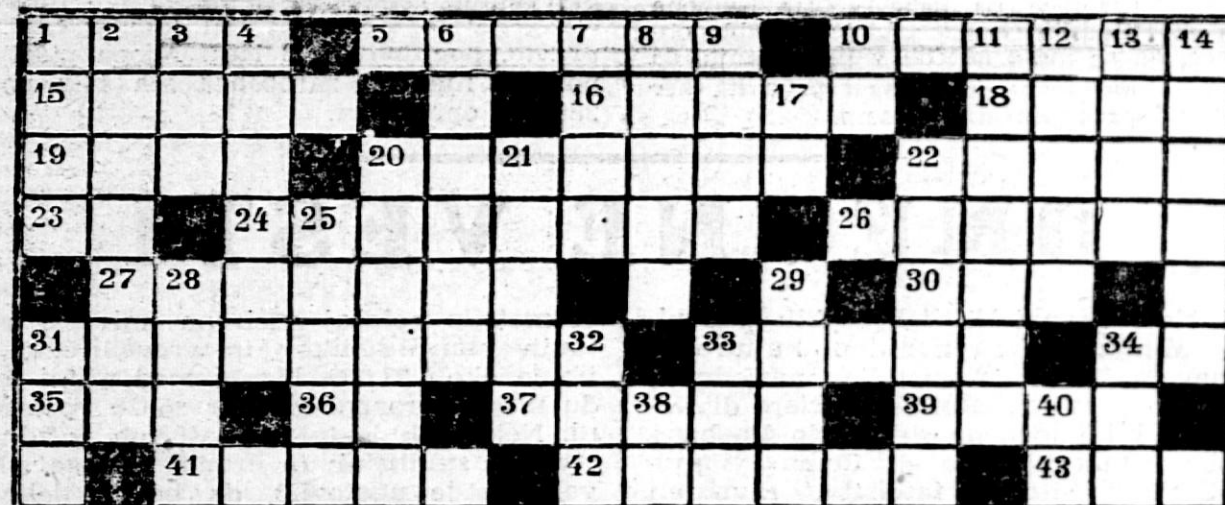
Strokovni delavci v Rumuniji

Iz poročila ministra za delo Danulesca državnemu vodji je razvidno kaj je bilo mogoče storiti navzlic vojni v pogledu izobrazbe strokovnega delavstva in izločitve židov iz rumunskega gospodarstva. Od novembra 1941, ko je bil objavljen zakon o rumunizaciji se je zmanjšalo število židovskih nameščencev od 28.225 (proti 210.471 nameščencev arijske krvi) na 6506, dočim je nameščencev arijske krvi zdaj 214.016. Poročilo podrobno omenja prizadevanje ministrstva na polju vzgoje strokovnih delavcev. Organiziranje so bile strokovne šole in tečaji za uranje, gozdarje in strojepeške, ustanovljena je bila pa tudi ena tekstilna strokovna šola. Po poročilu poročila je maršal Antonescu odredil popolno rumunizacijo gospodarskih podjetij. Vsi židje morajo biti izločeni iz rumunskega gospodarstva.

93 letni ženin

V nekem dunajskem okraju se je poročil oni dan vpokojenec Valentin Schmid, star 93 let. Bil je uračnik finančne straže in pred 40 leti so ga vpokojili. Dolgo se je krčevito branil zakonskega jarma, končno je pa le podlegel skušnjavi in se oženil. Če nič drugega bo imel vsaj prijetno zavest, da je med najstarejšimi ženini, kar jih je kdaj videl svet.

Križanka št. 89



KRIŽANKA ŠT. 89

Besede pomenijo: Vodoravno: 1. pritok Savinje; 5. ujeđa; železna past; 10. brez nje ni nobena kuhana jed dobra; 15. rimljansko mesto; 16. muslimanski cerkveni poglavar; 18. rusko mesto; 19. plemo, pasma; 20. preprost instrument, ojačevalac glasu; 22. eksozična rastlina; 23. pol oja; 24. lečenje, zdravljenje; 26. hotelski uslužbenec; 27. porogljivci, zasmehljivci; 30. konec besede pod 12. navpično; 31. soglašati, skladati se; 32. nemiri, nepokorščine; 34. delo mladine; 35. vodna žival; 36. grška črka; 37. poglavar azijske države; 39. dežela v Zadnji Indiji; 41. evropska prestolnica; 42. roman dr. Bartola; 43. mični izdelek.

Navpično: 1. pisalna potrebščina; 2. žensko ime; 3. ptica; 4. preučevalec človeškega telesa; 6. stopinje, deli hoje; 7. vrsta frizure; 8. možko ime; 9. nenačeta, nič je ne manjka; 10. predlog; 11. gora v Julijskih Alpah; 12. grška muza; 13. zver (dvo-

jina); 14. gotski kralj; 17. pol moke; 20. Neptunov sin; 21. obležbe, orisi; 22. gora v Armeniji; 25. jezero na Finskem; 28. velika voda; 29. počivam, ležim; 31. enota časa; 32. število; 33. reka na Hrvaškem; 34. pamet, razum (mnogo); 38. španski spornik; 40. igralna karta.

RESITEV KRIŽANKE ŠT. 88

Vodoravno: 1. tropine, 8. Rebeka, 9. sr. 10. aviso, 11. eta, 12. tir, 13. nomač, 15. aj. 16. zarana, 17. aga, 19. IV., 21. klic, 23. bo, 25. krivcev, 26. imena, 28. loviti, 31. etan, 35. redar, 36. rivali, 38. sitem, 39. nek, 41. os, 42. Kanada.

Navpično: 1. trata, 2. revija, 3. Obir, 4. pes, 5. ikona, 6. na, 7. bradavica, 9. stanice, 11. Ema, 14. orali, 16. za, 18. ga, 20. obilen, 21. krat, 22. Ivo, 24. omot, 25. Knin, 27. Evalit, 29. Isel, 30. oba, 33. edina, 34. Irena, 35. rana, 36. ris, 37. vek, 38. so, 40. ed.